

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв
Кафедра музичного мистецтва

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЕСТРАДНОЇ ВОКАЛЬНОЇ МУЗИКИ
ВІД ВИТОКІВ ДО СЬОГОДЕННЯ

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: студент(ка) 16-441 гр.
Спеціальності 025 Музичне мистецтво
Освітньо-професійної (наукової)
програми Музичне мистецтво

Золотарь Елла Володимирівна

Керівник доцент Гурба В.Т.

Рецензент директор комунального
закладу «Херсонський фаховий коледж
культури і мистецтв» Варгун М.Г.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Формування української естрадної музики	5
1.1 Естрада, як багатожанровий вид мистецтва, його ознаки.....	5
1.2 Характерні риси української поп-музики.....	15
РОЗДІЛ 2. Етапи розвитку української естрадної музики	25
2.1 Характеристика періодів української естрадної музики, та чинники, що вплинули на етапи її розвитку.....	25
2.2 Представники української естрадної музики.....	33
ВИСНОВКИ	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38
ДОДАТКИ	
Додаток А. Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету	

ВСТУП

Одна з характерних рис українців є музичність та співучість а її музичні традиції сягають прадавніх часів. Важливою частиною сучасної культури є саме музичне мистецтво естради. різноманітність стильових напрямків, інтерес публіки, Економічна доцільність цього напрямку, різноманітність стильова, інтерес публіки - зумовлюють її актуальність для сьогодення. Для кращого розуміння цього явища, проаналізуємо основні риси та чинники, що спричинили його появу. Отже, формування музичного мистецтва естради, виокремлення причин та специфіка є завданням, вирішення якого має велике теоретико-практичне значення. Вокальна музика, що призначена для виконання голосом є найдавнішим видом музичного мистецтва. Її перші примітивні форми виникли ще на зорі існування людства. До них належать пастуші окрики, вигуки, мисливські та войовничі заклики. Таким чином, вокальне мистецтво поступово збагачуючись новими засобами виразності, розвивалося природним шляхом. Всім нам добре відомі колискові пісні, які сягають корінням у далеке минуле та належать до первісних форм вокальної музики. Музичне мистецтво викликає бажання замислитися над таємницями творчості, над могутньою силою впливу музики на людину, над її роллю в нашому житті і сприймається емоційно. Коли людина прослуховує музичний твір, в неї можуть виникають певні асоціації (музика сумна, весела, швидка, повільна та ін.) які зв'язує зі своїм життям, своїми переживаннями та спогадами. Зрозуміти задум, почуття автора, його музичну ідею – це означає зрозуміти музичний образ твору.

Мета дослідження полягає у висвітленні основних чинників формування музичного мистецтва естради та окреслення етапів його розвитку.

Виходячи із мети, нами визначені наступні **завдання**:

1. Проаналізувати теоретичні джерела з визначеної теми.
2. Розкрити поняття естрада, жанри естрадної музики.
3. Визначити основні засади та чинники, що впливають на розвиток української естрадної музики.
4. Формування музичного мистецтва естради

Об'єктом роботи є вокально естрадне мистецтво України.

Предметом роботи є процес формування вокально естрадної музики України.

РОЗДІЛ 1

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕСТРАДНОЇ МУЗИКИ

1.1 Естрада, як багатожанровий вид мистецтва, його ознаки

Естрада – це багатожанровий вид мистецтва, що поєднує в собі елементи музичного, театрального, циркового видовищ.

Епоху Відродження називають золотим століттям образотворчого мистецтва, дев'ятнадцяте століття - літератури, а двадцяте століття називають саме століттям естради. Ці визначення нам допомагають відобразити світосприйняття епохи, її духовні цінності, ілюзії та надії. Хоча естрада і наймолодший з видів мистецтва, але нове не з'являється на порожньому місці. А своїм корінням сягає у далеке минуле.

В часи Римської імперії (II століття до нашої ери – V століття нашої ери) вже існувало розділення музики на класичну (серйозну) і народну музику (так звану побутову) корибантів (фрігійських жреців), які супроводжували свої релігійні служби танцями і співом. Прообразом сьогоденної естради можна вважати саме цю музику. Елітарні музикознавці того часу називали її легковажною і розбещеною. Але саме вона була живою музикою для людей.

Простий народом, для якого були недосяжні як мова аристократії - латина так і елітарна класична музика, формували свою культуру.

Естрада (в точному перекладі з латини) - це помост, підлога. Відкрита концертна площадка, що припіднята над землею, або над рядами глядацьких крісел. Сцена ж, на відміну від естради - закрита з трьох сторін концертна площадка. Перш за все, естрада – це відкритість. Акторського мистецтва, способів спілкування з публікою, принципів зовнішнього оформлення.

Як і будь-який вид мистецтва (література, театр, живопис), естрадне має свої характерні ознаки. Імпровізаційність є одною з

найважливіших. Вміння достойно вийти з будь-якої ситуації, моментально відреагувати на певні події. Ще одною притаманною рисою естради є лаконізм. Поняття, що розповсюджується на всі сторони естрадного мистецтва – авторський твір, акторські засоби його втілення, умови демонстрації, компоненти зовнішнього оформлення. Оперативно відгукнутись на будь-яку соціально важливу подію дозволяє лаконізм. Третьою ознакою естрадного мистецтва є соціальна мобільність. Святковість, «легкість» і жанрова розкутість – ще одна риса, притаманна естраді.

Естрада – це синтетичний вид мистецтва. Естрадна вистава може складатися з окремих номерів (творів) різних жанрів (пісня, танець, пантоміма, сатиричний памфлет, ілюзія тощо). Багато людей приймають участь в створенні естрадних номерів. Композитори, поети, аранжувальники, звуко- і світлорежисери також оператори, костюмери і техніки, і, звичайно ж, артисти-виконавці. Безпосередньо вони і спілкуються з глядачем. Успіх праці всіх учасників цього складного процесу по більшій мірі залежить від їх таланту і майстерності.

Звичайно пісня та інструментальна музика є найпоширенішим жанром естради. В культурі ХХ ст., після Другої світової війни (1939-1945рр.) роль музики найбільш яскраво виявилась. Потреба людей в ній, ніколи раніше не була такою гострою. Всіх без винятку поколінь, національностей та прошарків суспільства входили в життя музичні стилі, жанри і напрямлення. Тепер концерти проводились не тільки в оперних театрах чи концертних залах, але і на стадіонах, монументальних пам'ятках архітектури, міських площах, де можна зібрати десятки тисяч глядачів. А спілкування з музикою стало можливим в будь-яких умовах завдяки сучасній техніці аудіо- і відеозапису.

Відчувши тісний зв'язок зі слухачем музиканти другої половини ХХ ст. прагнули до єднання з аудиторією, нерідко провокуючи її на

безпосередню реакцію, ставили в умови живого діалогу слухача з музикою. Мистецтва поєднувати людей, потужні емоційні поривання, як позитивні, так і негативні стали можливими у величезній аудиторії.

Три головні гілки музичної культури другої половини ХХ ст. є сучасна класична музика, джаз та рок. А також важливою сферою музичного життя цього періоду стає поп-музика – складний комплекс популярних музичних напрямлень і індустрії розваг. Класика, джаз і рок мають спільний корінь – традиції фольклору. Творчі пошуки професійних музикантів завжди незмінно підтримувала народна музика, хоча вони і не завжди це усвідомлювали. Композитори ХІХ ст. працюючи в основному з міським фольклором, що досить часто вже пройшов професійну обробку. Сільську народну музику, незвичну гостроту звучання і її драматизм, що одночасно і лякає, і заворожує, відкрило ХХ ст. Виявлена у старовинному фольклорі, система мислення була співзвучною трагічному духовному досвіду сучасної людини.

Пошуки в цьому напрямку вплинули на виникнення рок-музики, в 50-х роках – явища, перевернуло музичний світ. Дуже складно дати визначення рок-культури. Це особливий спосіб життя в музиці, в якому об'єднались композиторська творчість та імпровізація, живе звучання голосу чи інструменту, музика і сценічне дійство, складні ефекти електронної техніки. Ця культура ніколи не пов'язувала себе з конкретними національними традиціями, хоча і виникла під впливом фольклору. Мова року інтернаціональна, направлена на об'єднання людей різного світогляду та походження.

Психологічному та емоційному впливу, що виходить часом від одного слова чи звуку належить ведуча роль в рок-музиці. Величезне значення на психічний стан слухача має вплив звукової потужності музики. Під час виступів, як правило, використовується потужна і складна звукопідсилювальна апаратура. Без колективу неможлива творчість рок-музикантів. Його учасники можуть як виконувати так і

творити музику разом. Вступаючи в свій особистий діалог зі слухачем, на сцені кожен з них знаходить індивідуальні форми самовираження. Композиція може спонукати до глибоких роздумів, або навпаки занурити слухача в стан глибокої апатії, чи викликати спалах агресії, в залежності від направлення рок-музики і мети, яку ставлять перед собою виконавці. Потрясіння, через які пройшли післявоєнні покоління молоді, стихійні соціальні виступи і “сексуальна революція”, рухи хіппі та панків, трагедія наркоманії та духовні пошуки відтворились в рок-музиці, як в дзеркалі.

В той час як рок-музика говорить від імені інтернаціональної аудиторії, джазова культура довгий час була голосом конкретного етнічного середовища – афро-американського населення США. Сильніше, ніж в році в ній відчувається вплив фольклорних традицій. Джаз також як спосіб життя, в його основі – імпровізація, яка є формою пізнання світу через звуки для музиканта. Рок перейняв свої основні риси саме від джазу – потяг до колективних форм творчості та імпровізації. Джазова імпровізація розрахована на камерне спілкування зі слухачем (навіть в умовах великого концертного залу) на відміну від року. Джазовий музикант чекає від публіки не фанатичного поклоніння (на що нерідко претендує рок-музикант), а зрілого розуміння, не спалаху емоцій, а занурення в духовний світ виконавця. Джазові музиканти прагнуть сформувати «свою» публіку та орієнтуються на тонких знавцях, як правило виступаючи в невеликих залах і клубах. У ХХ-му столітті джаз перейшов початкові етнічні кордони. Зараз це інтернаціональний вид творчості з багатьма стильовими та різновидами.

У 50-х роках минулого століття рок-музику називали поп-музикою (англ. pop music, від popular music – «популярна, загальнодоступна музика»); ці поняття пізніше розділились. *Поп-музика* – це розважальна масова музика, що використовує жанри, стилі, і форми року, чим відрізняється від популярної музики в широкому розумінні слова –

найбільш відомих музичних творів (в тому числі і класичних). Доволі складно провести межу між поп- та рок-музикою, хоча будь-який прихильник музики на практиці легко зможе відрізнити ці два полюси музичної культури.

Орієнтована поп-музика на посередній смак, тому при створенні використовуються випробувані вже музичні стандарти. Але існують виключення, тому найкращі представники поп-музики, такі, як, австралійська група Bee Gees або шведська група ABBA – високопрофесійні музиканти, їхні композиції дуже популярні.

Естрада (від французького «*поміст*») - в мистецтвознавстві термін радянської фразеології епохи Радянського Союзу, разом з терміном «художня самодіяльність» застосовується для означення (в умовах закритого суспільства має монополістичний спосіб організації та носить яскраво виражений ідеологічний характер) шоу-бізнесу враховуючи офіційний радянський спосіб життя та офіційну радянську культуру і політику. Застосування терміну для особливого медіа в формі професійної діяльності описуючи події до 1980-го року, хоча і тепер використовується на пострадянському просторі. Після розпаду Радянського Союзу зменшив значення в даний час значення на користь різноманітних популярних стилів: від року, міжнародної поп-музики, до пізніх форм поп-музики, як наприклад російська попса. Є різновидом особливого сценічного мистецтва, узагальнююче, групове, родове поняття для деяких сутностей, і може бути розглянуте як окремий жанр або синтез жанрів: танець, спів, клоунада, ілюзії, оригінальний виступ, циркове мистецтво, що описується в інтерпретації радянських рамок як «концертно-видовищні виступи» - драматичне мистецтво та популярна легка або академічна музика. В «концертно-видовищних виступах» приймали участь «естрадні артисти».

В українську мову мистецтво малих форм в значенні «музично-драматичне мистецтво, пов'язаного з виконанням невеликих творів;»

було запозичене з російської, де вперше і виникло. Але термін «естрада» не є однозначним і міжнародним. Він існував в СРСР та на пострадянському просторі. Виник термін у мистецтвознавстві десь на межі XIX-XX ст. об'єднуючи всі види жанрів мистецтв, що сприймаються легко.

Для естради не можна писати, не враховуючи її специфіку. Володимир Масс, особливо підкреслював значення комічного в естрадному мистецтві та стверджував, що «естрада призначена для тисяч людей, спраглих веселощів, і з цим не можна не рахуватися. Естрадне мистецтво має задовольняти їх природну потребу в сміху, в живому і гострому жарті і разом з тим виховувати глядача. Розважаючи, повчати» [19, с. 80].

Одним з відомих прикладів на міжнародному є хор Червоної армії; відомими хітами є «Підмосковні вечори» (оригінальна назва: «Подмосковные вечера») — типова постановка радянської естради. Напряму, легкого прослуховування, приблизно який можна назвати радянським варіантом, який просувала «Мелодія» державна музикально-звукозаписна компанія.

Поняття «естрада» замінив термін шоу-бізнес з середини 1980-их років, коли терміни «естрадне мистецтво», «радянська естрада», не могли відобразити весь спектр жанрів, індустрії розваг, культурно-розважальних заходів, відеопродукції, звукозапису, фестивалів, різноманітних шоу, конкурсів, тощо (ринкові відносини та інфраструктуру). Після падіння залізної завіси відбулося поширення західної субкультури та андеграунд.

Класифікація естради відбувається за географією поширення, як наприклад російська радянська естрада, українське радянське естрадне мистецтво, радянська естрада тощо.

Також класифікують за жанром або такими характеристиками, як наприклад танцювальна естрада, андрогенна естрада.

Естрадна вокальна музика – музика, що призначена для співу, проста за формою, нескладна за змістом, доступно сприймається широкою аудиторією слухачів, та в основному призначена для культурних розваг.

Музична індустрія почала регулюватися державою після Жовтневої революції. Нотодрукування стала справою єдиного нотного видавництва («Музгиз» з 1930). Поряд з Московським товариством драматичних письменників, видавництвами «Три-Трон», і композиторів (МОПІК), Всесоюзним домом звукозапису в Москві, Музичним фондом СРСР, де випускали твори радянських композиторів, а у 1964 році створилася Всесоюзна фірма грамплатівок «Мелодія». Театральну та концертну діяльність регулюють «Росконцерт», «Госконцерт», «Союзконцерт». Регламентуються фінансова, організаційна діяльність концертів.

Формування естради, як жанр відбувається у контексті ідеологічної політики СРСР з партійності - позиції ключових елементів культури соцреалізму, народності, інтернаціоналізму, при чому ідеологічна радянська машина не приховувала потенціал пропаганди через пісні. Стверджувалась поглинання народного характеру і формула підпорядкованості пісень завданнями партії.

Радянська влада, з одного боку прагнула використовувати народну творчість для задоволення рівня мінімальних національно-культурних прагнень СРСР, з іншого - намагаючись піддавати фольклор ідеологічному контролю держави, вихолощуючи твори місцевої проблематики з репертуару - так звана «ідейна халтура» або «невірне відображення дійсності». Тому держава обирає безідейних співаків, як наприклад Клавдію Шульженко, найбільш безідейна співачка радянської естради - як тоді казали її «надлишкова чутливість не вважається більше пороком, або підтримує академічні жанри. Хоча симфонічну музику народ більше любить, а пісні - на «естраді» ще не буде у 1954

році, як і довго після цього. Держава в будь-яких сферах утверджує лише «самих-себе» заохочуючи тільки академічні жанри, схильних в абсолютизації всього. Характерними для естради є державний фольклор, розкіш кіно-концертних постановок. Характерними мотивами лірики пісень радянської естради є бойові дії, битви, марші, номери побуту армії. («*Давай закурим, товарищ, по-одной*») та інші. Копіює мелодію Західного світу частина хітів радянської естради. Наприклад, радянський хіт «*Синий, синий иней*» — це пісня «One Way Ticket групи «Eruption» з альбому «Leave a Light» 1978 року, у Шульженко - іспанська мелодія для пісні «*О, голубка моя, будь со мною, молю*».

Із специфічного поєднання міжнародних національних музичних жанрів живилася естрада: народної фольклористики, російської класики (легкої класичної, особливо оперетної, популярної), сучасної циркової музики, салонної музики і кафе, вар'єте, а також музики та танців, як наприклад вальс, танго, фокстрот, циганський роман, чарльстон, які виникли на початку ХХ століття. Іншим джерелом стилю були: джаз, російський шансон, форми сучасного міжнародного хіта (версія, яка особливо культивована в середземноморських країнах), а також військова, маршова та агітпропська музика. Естрада, що несла в собі культурні впливи, чим не була схожа на розважальну музику інших країн, були: народні танці, хорові культури сільської Росії. Більш сучаснішими впливами – є фігури циркового клоуна — мотив, який повторювався як у радянському кіно, так і у естрадних піснях.

За концерти, організовані незаконно, музиканти з розряду «самодіяльних артистів» могли бути переведені в розряд «тунеядців» (дармоїдів), «ідеологічних диверсантів». У форматі цього особливого радянського шок-бізнесу існували так звані «самодіяльні артисти» та «артисти радянської естради». В той час (до 1987 року), будь-які неофіційні концерти можна було уявляти як підсудна діяльність.

Радянська естрада була вимушена форма розваг, на відміну від країн Заходу.

З одного боку, політично небажані стилі чи тенденції дисиденства витіснялися у сферу напівлегальну, системою цензури та монополізації, з іншого - система «естрада» гарантує музичну різноманітність. Тому естрада мала бути легкою для прослуховування: або вихолощена в частині народної проблематики народна пісня, або безідейні співаки, російський міський шансон або військова чи маршова чи агітпропська музика, чи наприклад легка академічна музика (оскільки вона не може мати відношення до будь-якої субкультури, контркультурної ідеології). Джаз та рок, обвинувачувалися в бездуховності, безідейності, ідеологічній отруті радянської молоді, що вони не несуть в собі істотні ідейні цінності і що їх розважальні аспекти придушують соціальну значимість. Радянська преса, протягом тривалого часу, відносила рок до негативного розряду. Повне офіційне невизнання історії радянської мелодії рок-музики – було головним фактом її наявності. Тому у музично-стилістичному плані радянський рок був несамостійним та наслідувальним через створений довкола нього штучно, культурний вакуум. Джаз тільки в межах радянської естради міг існувати, не відокремлюючись як самостійний напрям. Слідуючи типовому політичному кліше про «Загниваючий Захід» - на думку багатьох людей прорадянських поглядів саме він, зруйнував СРСР і за роки незалежної Української держави «розбещував» молоде покоління культурною продукцією Європи (музика, кіно, література тощо), руйнувало радянську мораль, котра, за їх переконаннями, «не така вже й погана», містить цілу низку позитивних якостей. Навіть В. Полікарпов (український культуролог) на межі ХХ–ХХІ ст. видавався не просто короткозорим, але там, хто розкриває істинний рівень культурної свідомості й оцінку інтернаціональних здобутків мистецтва ХХ століття: «Про наслідки цієї культурної війни, про американізацію європейських

культур говорять і французи, й італійці, і греки, й інші європейці, яких спокусили принади американських кіно- та телебойовиків, року й джазу, кока-коли й жувальної гумки» [16, с. 316].

Історія естради ділиться приблизно на чотири етапи: з кінця 19 століття до початку сталінської епохи - розвиток різноманітних популярних музичних стилів; епоха сталінізму - героїчна, дуже політична фаза, яка приблизно синхронізувалася з часом; постсталіністська фаза - характеризувалася більшою відкритістю; і нарешті, естрада теперішньої Росії, а також країн з сильною російською культурою, такими як Україна, Болгарія, чи країни Балтії.

Далеко не завжди пісні з пропагандиською забарвленістю сприймалися з точки зору ідеологічних текстів. Сьогодні саме ритм, мелодія багатьох радянських пісень можуть викликати естетичне задоволення у людей з кардинально іншими, не радянськими, поглядами і цінностями, яких не захоплює сліпа рефлекторність. Естрада, як вид культурно-ідеологічної діяльності, є складеним поняттям шоу-бізнесу. Проте такі асоціації в деяких випадках недопустимі.

«Естрадними артистами», «артистами естради», називають артистів, які виступають в естрадному жанрі. «Самодіяльний артист» в СРСР — не професійний артист, коли «артист естради» - звання або професія офіційної радянської естради. Тепер, естрадні артисти здебільшого викликають асоціацію із зірками шоу-бізнесу. Прийнята алегорична класифікація, в ряду естрадних виконавців, що додає до імені титул естрадного виконавця. Наприклад «патріарх естради», «примадонна української естради». Термін також може включати в себе відповідні версії сьогоденної музики як у Росії, так і у колишніх республіках Радянського Союзу, таких як Білорусь, Україна та країни Балтії. Місцеві версії естради також доступні в Болгарії.

1.2 Характерні риси української поп-музики

Останні десятиліття (XX - початок XXI століть), до ряду помітних явищ музичної культури України відноситься сучасна естрадна музика. Під естрадною музикою маємо на увазі рок і поп-музика, джаз, тобто ті види музики, які є сценічними, впливаючи на слухача за допомогою шоу і спеціальних ефектів разом з музичними компонентами. Зверненням до фольклору на різних рівнях обумовило національний характер української естрадної музики. Даний спосіб створення композицій призвів до виникнення наступних типів взаємозв'язку фольклору з поп- і рок-музикою, джазом: цитування музично-фольклорного матеріалу, обробки народних пісень, сплав інофольклорної манери виконання з національною, створення оригінальних композицій на фольклорній основі. Ми можемо простежити різні способи розвитку музичного матеріалу у цих типах взаємозв'язку, що забезпечує взаємодію естрадної музики з фольклором: від переінтонування (у рок- і попмузиці, джазі) до проникнення засобів виконання і інтонаційної сфери із фольклору в естрадну музику. Незважаючи на те, що естрадна музика належить до різних стильових напрямків, регіонів України та культурних традицій, (не кажучи про відмінності музичні та власне образно-естетичні), все ж вони схожі в генезі. Саме джаз є витком більшості стильових напрямків. А сам він походить від сплаву академічної музики з фольклором. Походження джазу від фольклору, дає йому схильність до вбирання різних проявів фольклорної образності, жанрів, стилістики, особливостей музичної мови та манери виконання. Крім цих критеріїв, важливі складові фольклору, а саме синкретизм, колективність, імпровізаційність анонімність притаманні джазу, поп і рок-музиці. Це проявилось на різних рівнях. Наприклад, необхідним атрибутом шоу під час концерту в поп-музиці є синкретизм танцю-пісні-гри з публікою, відставляючи імпровізацію на другий план або ж взагалі не вживаючи її.

Слід також зазначити, що основою виникнення всіх музичних напрямів був фольклор, але при цьому залишившись самостійною гілкою музичної культури, донині є основою розвитку академічної професійної музики в Україні. Як вважає Е. Тайлор, «Музика починається з брязкальця і барабана, які в тому чи іншому вигляді зберігають своє місце протягом всієї історії цивілізації, між тим як сопілка і струнні інструменти являють собою вже пізніші досягнення музичного мистецтва» [23, с. 44].

Фольклор — це не тільки музичне явище, а й фундамент і головний чинник розвитку соціуму, основа релігійної обрядовості. Синкретичною формою, що стало поштовхом розвитку цивілізаційного процесу, було саме його існування. «На Суматрі існує близьке до наукового поняття, що затемнення походить від дії сонця і місяця одне на одного, і згідно з тим народ з допомогою своїх музичних інструментів здійснював страшний шум, для того, щоб запобігти поїдання одного з них іншим. В Африці існує одночасно примітивне уявлення про чудовисько затемнення і більш розвинене поняття про те, що сонячне затемнення походить від того, що «місяць спіймав сонце» [24, с.112]. Отже, поступове залучення до спільної творчості, всіх членів суспільства на тлі якої, вільно могли розвиватися окремі індивіди, створило унікальну форму кожного народу - концентрату первинної культури. Фундаментальною особливістю всієї естрадної музики стала дана характерна риса фольклору, а саме відсутність поділу на аудиторію і виконавця, зокрема рок-музики та джазу. Саме в цих напрямках велика спрямованість на слухача, на залучення його в загальне музикування, на його сприйняття, на об'єднання в єдиному креативному акті. Ця риса сприяє не раціонально підкріпленому поєднанню, за рахунок емоційно-афектованої образності. Принцип обрядовості - наявність певних танців, костюмів, символіки, жестів особливо розвинений у рок-музиці. У джазі існують стильові напрями, як наприклад ф'южн, де основою став

азіатський фольклор, з використанням його атрибутики - народні інструменти, наслідування гри на них, особливості звуковидобування, а також елементи національних костюмів. Вплив на слухачів та їх відповідна реакція і є суттю естрадної музики. Для того, щоб порівняти наведемо приклад, що такий вплив у професійній академічній композиторській музиці розвинений набагато менше. Слухачі лише спокійно споглядають, хоча і можуть співпереживати. Складно уявляється філармонічний концерт, на якому публіка підспівує або підтанцює виконавському складу. Асоціюється даний фактор з теорією Ніцше, що представлена в його роботі «Народження трагедії з духу музики» про поділ музики на аполонічну і діонісійську. В плані відповідної реакції і сприйняття, у даному випадку в ролі чуттєвої, емоційної, активної, виступає естрадна (діонісійська) музика, в той час, як академічній професійній сфері віддана роль високого споглядального (аполонічного) мистецтва. Домінанта ритмічної сторони, з різноманітністю ритмічних пластів, що беруть участь в аранжуванні, де вся композиція будується найчастіше на повторенні однієї ритмоформули - є однією з характерних рис естрадної музики. В результаті чого форма композицій повинна бути симетрична. Через це не всі фольклорні зразки використовуються в естрадній музиці, а лише ті, що мають мелодіку з невибагливою ритмікою та яскраво виражену куплетну форму. використовуються в естрадній музиці, Позначимо наступні музичні засоби виразності фольклорних пісень, серед тих, що використовуються для естрадної музики, що є зручними і надають можливість для злиття цих напрямків:

1. Використання жанрів, тематики різних обрядових і побутових пісень, образної системи - купальські пісні, коломийки, щедрівки, кустові, балади, ліричні протяжні, жартівливі пісні, весільні.
2. Використання текстів із застосуванням особливостей діалектики мови різних регіонів України, з помітною домінантою західного.

3. Стала ритмоформула пісні. Що є зручним для імпровізування в рок-музиці, джазі. В джазі імпровізація є основним способом розвитку музичного матеріалу.
4. Чітка форма-структура. В джазі, поп- і рок-музиці переважає симетрична (квадратна) структура, яка зручна для запам'ятовування та імпровізації у виконавців і для кращого сприйняття слухачами.
5. Гармонія - проста. Вона має бути зручною для імпровізації, містить повторювальні фрагменти, не має дуже складної «вертикалі».
6. Ладова основа. Будь-яка, але має бути зручною для відтворення визначеним виконавчим складом (інструментальним або вокально - інструментальним). Можлива змінність ладів в рамках семиступеневих народної музики, пентатоніка також широко використовуються – мінорна та мажорна, що є в основі багатьох напрямків року і джазу.
7. Типи багатоголосся. Частіше використовується гетерофонія, бурдон, стрічкове голосоведіння, імітаційність.
8. Темброве використання народних інструментів та засобів гри на них - цимбали, скрипка, ліра, кобза, ударні інструменти - бубон, тамбурин, дерев'яні духові - трембіта, сопілка, дрімба.

Розглянемо власне музичні засоби виразності. Більшість композицій української естрадної музики загальним має жанрове джерело — коломийка, що на різних рівнях сприяє формуванню музичного матеріалу: від формотворного і вербального до інтонаційного. Не тільки на заході України, популярність коломийки, але і в центральній її частині підтверджувало теорію В. Гошовського щодо поширення коломийкового мислення. Структура коломийки сприяє створенню імпровізацій в композиціях виконавців та різних естрадних груп. Оскільки для поп-музики імпровізація не є основним способом розвитку, то вельми логічне, що використовуються інші жанри фольклору, де більш мобільний ритмічний початок, а до створення стійких ритмоформул менш схильний. Якщо звернутися до обробок

оригінальних композицій на фольклорній основі, тоді треба відзначити, що в підході виконавців і естрадних груп до усної народної традиції кілька аспектів необхідно враховувати:

1) в метричній пульсації акомпанементу ритмічну остиглість в ударних інструментів у різних стильових напрямках року та поп-музики, джазу;

2) при виборі фольклорних тем віддається перевага швидким танцювальним жанрам (таким як коломийки) або повільним пісням, але з регулярною метричною пульсацією, рідше пісням з нерегулярною метричною пульсацією, але при цьому з чіткою куплетною формою (для зручності імпровізування на дану тему для збереження регулярної метричної пульсації ударних інструментів, як необхідного засобу музичної виразності року та поп-музики, джазу;

3). можливість імпровізації на дану тему, в той час як в поп-музиці основний критерій - це її танцювальність - основний підхід до відбору фольклорного матеріалу для створення композиції в стильових напрямках року та джазу. У цьому плані рок та джаз знаходяться на щабель ближче до фольклору, оскільки «Фольклор - мистецтво самодіяльне, існує насамперед для виконавців та самих його творців, мас, а вже потім - для слухачів і глядачів. Єдність суб'єкта та об'єкта художньої діяльності, суб'єкта та об'єкта естетичного переживання - одна з чудових властивостей фольклору»

Як зазначив Е. Алексєєв, по суті в рок-музиці та джазі переважає «автокомунікативність», ситуативно - замкнутий тип творчості» хоча зовнішня комунікація і присутня. Але ці два напрямки, завдяки своїй непрофесійній традиції, існують для своїх творців, «для себе» - виконавців-споживачів. «Творчість же професійних композиторів принципово орієнтована на зовнішнє споживання» [2, с. 63] - що говорить, перш за все, про спрямованість на слухача, про присутність в якості необхідної складової в популярній та академічній музиці, які

належать до професійної традиції. Вітчизняний дослідник О. Литвинова зазначає, що «джаз зародився в надрах афро-американського фольклору, тобто виник і спочатку існував в рамках неакадемічної музичної культури. Однак, мірою свого розвитку джаз розширював сферу свого впливу, створював свої виконавські та композиторські традиції (школи, оточував себе літературою - нотною, публіцистичною, критичною, нарешті - науковою; іншими словами - став академізованим. В результаті, на сьогоднішній день належність джазу до академічної галузі вже є фактом, що не підлягає сумніву. Таким чином еволюційною спрямованістю джазу в рамках даної класифікації є рух від неакадемічної музичної галузі до академічної» [13, с. 58]. Композитори-виконавці естрадної музики, вибираючи народні теми для обробок, віддають перевагу коломийці. Прикладом цього можуть служити композиції груп «Брати Блюзу», «Гарбуз», «Брати Гадюкіни». Тут згадаємо і пісні гуртів «DAT», «Брати Гадюкіни», західноукраїнські пісні у виконанні М. Бурмаки, композиції гурту «Брати Блюзу». Незаперечним фактом є те, що колорит фольклору Західної України вплинув не лише на естрадну, але й на академічну музику. «Історично Західна Україна завжди залишалася одним з оплотів нашої національної культури ... Львів, званий Західної столицею України, ... був тісно пов'язаний із західною культурою і, всупереч політичній ситуації зберігав цей зв'язок завжди. У 1920-30 роки у Львові процвітала багата міська музична культура, куди входили джаз, естрада, романс, фольклор. У часи комуністичного застою він став центром, який здійснював інформаційний обмін Заходу зі Сходом і до якого спрямовувалася волелюбна творча молодь. Рок-н-рол бурхливо процвітав вже на початку 60-х років. Існувала велика кількість команд, що грали американський рок-н-рол і британський біт (...) Львів завжди був і залишається одним з центрів прогресивної рок-культури» [13, с. 73]. і Західної України Слухача цікавить поп- і рок-культура, в першу чергу, завдяки їх

оригінальному зв'язку з фольклором, що виявляється на рівні ладового мислення - гуцульський лад, на рівні вербальної мови - використання західноукраїнських діалектів, на рівні ритмічних особливостей танцювальних народних жанрів - найчастіше коломийки; а по-друге: завдяки музично-культурному взаємообміну з Європою та привнесення нових тенденцій західної сучасної музики. Повертаючись до ідеї органічності з'єднання фольклору та джазу, академічної музики та джазу, хочеться згадати висловлювання видатного сучасного грузинського композитора Гії Канчелі: «Нема нічого дивного у тому, що елементи джазу, або скоріше його естетика проявляються у творах, що не мають до джазу прямого відношення. Постійно відчуваючи вплив різних типів музики, джаз, у свою чергу, також впливає на них... Сьогодні звучання джазу можна почути у симфонії, балеті, інструментальному концерті. Цим вже нікого не здивувати. Це - одна з найбільших ознак музики нашого часу» [9, с. 73]. Обмеженим є вибір фольклорного матеріалу. З одного боку, якщо «незручний» матеріал, тоді він буде піддаватися значним змінам та в підсумку, може втратити свою художню цінність. З іншого боку, якщо в якомусь стилі рок, джазу, або поп-музики насаджувати цей фольклорний матеріал - може постраждати й сам стиль - він може втратити свої яскраві особливі ознаки. Тоді є небезпека, що твір перетвориться на ритмізований фольклор - народну пісню в джаз-, рок- чи поп-аранжуванні. В одному випадку буде переважати джаз, рок чи поп - музика, а в іншому - фольклор. Небажано і те й інше, тому необхідно ретельно підходити до вибору фольклорного матеріалу і стилю. Отже, можна виявити найбільш поширені стилі, в яких можливо взаємопроникнення з фольклором, що не порушувало б самобутність цього стилю:

- 1) фрі-джаз;
- 2) джаз-рок;
- 3) ранній рок-н-рол;

- 4) блюз-рок;
- 5) диско-музика;
- 6) тріп-хоп;
- 7) альтернативна музика, а також жанри: поп-балада і сатирична пісня.

Таким чином, впродовж двох останніх десятиліть, в естрадній музиці України, можна простежити цікаву лінію: перехід від обробок народних пісень та оригінальних композицій на фольклорній основі (що включають в себе використання народних інструментів, їх тембри, або прийоми народної гри на них; а також виконання вокальних пластів у автентичній співочій манері) до органічного, інофольклорного синтезу самостійної композиторської манери, що призвело до народження нового стилю - World Music. Також даний стиль цікавий тим, що він містить в собі однаковою мірою твори, що належать до різних родів музичного мистецтва - джазу, рок- і поп-музики. Вищезазначені твори, для цього, повинні поєднувати в собі напрямок з такими ознаками: інструментальних танцювальних мелодій, використання цитат пісень з різних народів світу (зазвичай, у виконанні автентичного вокалу), тембри екзотичних народних інструментів (з використанням прийомів гри на них), звуків природи, танцювальних ритмоформул в партіях ударних інструментів, різних шумів. В українській естрадній музиці цей напрям стає одним з провідних на початку XXI століття. Як сказав М. Глінка: «Створює музику народ, а ми, художники, її тільки аранжуємо». Весь музичний фольклор є основою для композиторської творчості. Виходячи з теорії спільності походження світового фольклору, як одної з найбільш ранніх стадій розвитку культури людства, можна говорити про існування єдиної інтонаційної бази. Ранні зразки фольклору різних народів були дуже подібні між собою, наприклад багато народів світу визнають своєю пісню «Щедрик». Сьогодні ті риси фольклору сприймає естрадна музика, які є значущими і символічними для більшості населення Землі. Взаємопроникнення її з

фольклором сприяє популяризації фольку, внаслідок власної демократичності естрадної музики своєрідності оновлення, народження нових стильових напрямів естрадної музики. А естрадна музика України знаходить своїх шанувальників навіть за межами країни.

Музичне мистецтво - багатовекторне. Його розвиток зазвичай супроводжувався одночасним формуванням різних явищ, та практично ніколи не відбувався лінійно. Частина цих явищ здобула більше наукового обґрунтування, решта ж з них – набагато меншого чи взагалі не була досліджена. Подібну ситуацію можна пов'язувати з рядом чинників соціокультурного характеру. Масова пісня є джерелом естрадної вокальної музики, старовинний романс (циганський романс), пісня в танцювальних ритмах з досить розвиненим інструментальним супроводом, сучасна лірична й народна пісня. Хоча подібний чинник можливо спрощує зміст естрадного мистецтва та все ж знижує його статус, наголошуємо на певній доцільності подібного підходу. Звісно, багато відмінних рис буде між поп-музикою та джазовим мистецтвом і друге буде характеризуватися більшою складністю, особливо в напрямках авангардний джаз, бі-боп і т. п. Проте ці два музичні напрямки спрямовані на слухачьку аудиторію, на контакт з нею. О. Уварова зазначав на тому, що розвиток естрадного мистецтва зумовлений таким чинником як збільшення міст та його населення. «Не випадково і у нас і на Заході стрімкий розвиток естрадного мистецтва пов'язаний з ростом міст. Населення Петербурга до початку століття перевалило за півтора мільйона, трохи відставала Москва. З розвитком залізниць зростало число приїжджих – гостей, котрі жадали долучитися до столичних розваг» [26, с. 7]. Тому відбуваються зміни і у облаштуванні сфери музикування, за рахунок цих соціокультурних чинників. Виникає ряд закладів (це можуть бути кабаре, кафе-концерти, ресторани з естрадними програмами, кафешантани, театри мініатюр садово-паркова естрада), що розраховані на виступи виконавців, які

працюють в достатньо різних жанрах. Все ж попри досить негативне ставлення до естрадного мистецтва, з боку деяких дослідників, не можна не відмічати, що в ньому присутня здатність швидко долати відстань між мистецьким твором та глядачем, і не зважаючи на те, що в них досить часто наявні елементи побутового рівня, вони можуть легко поєднуватися з більш високим художнім твором. Причому від особистості виконавця, який здатний надавати новий зміст твору та максимально наближувати його до публіки, надзвичайно багато залежить. «Більш того, в естрадному мистецтві, ймовірно, як ні в якому іншому, дистанція від «низького» до «високого» невелика та важко схоплюється. Поширені, улюблені широкою публікою стереотипи, «блоки» несподівано збагачуються, наповнюються новим змістом, набувають високу духовність завдяки особистості виконавця. Сильна індивідуальність переробляє матеріал, підпорядковує його своїй власній темі, одухотворяє і облагороджує власною радістю і болем. Так одна і та ж пісня, один і той же монолог в різному виконанні можуть набувати діаметрально протилежних якостей – в одному випадку дарувати відкриттями, в іншому – знижуватися до стереотипності, банальності» [26, с. 302].

РОЗДІЛ 2

ЕТАПИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЕСТРАДНОЇ МУЗИКИ

2.1 Характеристика періодів української естрадної музики, та чинники, що вплинули на етапи її розвитку

Народження українська естрадна пісня відбулося у 50-ті роки, і пройшла декілька етапів розвитку.

1. *Перший період (50-ті - 60-ті роки).*

Перше покоління української естрадної пісні, його корифеями були: Олександр Білаш, Платон Майборода, та Ігор Шамо. Також сюди можна віднести творчість митців, таких як: Анатолій Пашкевич, Борис Буєвський, Степан Сабадаш, Анатолій Кос-Анатольський, Костянтин Мясков, Андрій Штогаренко, Володимир Верменич, Аркадій та Віталій Філіпенки, Климентій Домінчен, Юдіф Рожавська. Виконання пісень в основному, відбувалося під оркестр (народних інструментів, естрадний, естрадно-симфонічний, іноді камерний), також часто їх виконували хорові колективи. Цей напрям зародився у 50-х, досягає розквіту у 60-ті і має досить міцні позиції ще у 70-ті роки, але вже у 80-ті йде на спад - причиною чого стала смерть деяких композиторів (Кос-Анатольський, Шамо), у яких не було послідовників та зміна музичних смаків. Ігор Поклад, який був учнем А. Штогаренка («Кохана», «Пісня не заблудиться») - також творив у цьому стилі, і навіть подібно аранжовані 2 пісні Івасюка - «Чебреці» (виконання Василя Бокоча), «Відлуння твоїх кроків» (виконанні Лідії Відаш).

Створювалися пісні в основному на вірші провідних поетів того часу - Дмитра Луценка, Андрія Малишка, Дмитра Павличка, Михайла Ткача, Бориса Олійника, Лади Реви, Миколи Сингаївського, Любові Забашти, Василя Юхимовича, Олександра Богачука, та ін., Не рахуючи

твори соціалістичного реалізму, основними мотивами даних пісень були: ніжна і висока любовна лірика, любов до рідної землі а також маленької батьківщини, матері. Пізніше, за період незалежності, один з критиків зазначив, що головні ознаки пісень того часу були «вузько-сільська психологія та сентиментальність, сльозливість,». З таким твердженням можна погодитися тільки частково – оскільки справа не в психології, яка до того ж не могла бути «відсталою» чи «сільською», бо йдеться про високохудожні твори освічених людей а не про частівки якогось пастуха. Справа в тому, що більша частина поетів та композиторів цього періоду народилися і зростали в селі, а потім виїхавши в місто на навчання/роботу, залишалися до кінця життя. Але сумуючи за рідним селом, любов'ю мами, батьківською хатою виливали це у свою творчість. Така своєрідна «туга за втраченим раєм» (А. Окара) була не лише потягом до рідних людей, місця народження, а прагненням людини повернутися до свого національного коріння, витоків, до народної пісні, яка в умовах ідеологічного тиску з боку КПРС, русифікованого міста набуло особливого значення. Основним поштовхом до написання власної пісні стала саме народна пісня. А російської музики, яка тоді була пануючою в СРСР, впливала більше не на зміст, а на форму. Що стосується іноземного (західного) впливу, то композитори цього напрямку йому майже не піддалися.

Творці музики цього періоду, не дивлячись на спільні риси, мали свої власні відмінності. Приміром, А. Кос-Анатольський, який народився у Львові та любив карпатські мотиви. Анатолій Пашкевич був виключно народним композитором, його пісні схожі на народні, не лише за змістом, а й за мелодикою. Недарма все життя він працював з фольклорними хоровими колективами (Волинський, Черкаський, Чернігівський народні хори). Він тримав свій стиль усе життя і був як «останнім з могікан» того напрямку української пісні, яка народилася у 50-ті роки.

Також вражає творчість Б. Буєвського, деякі його пісні нагадують маленькі симфонії. Народився і виріс Борис Миколайович у російськомовному місті (Кривий Ріг), але у своїх піснях неперевершено втілював замальовки з сільського життя і навіть національні мотиви («На долині туман»).

Ще одним з глибоко національних та народних композиторів є Володимир Верменич Полтавське коріння давало про себе знати все життя, хоча він практично не жив у селі. Композитор не уявляв свою творчість без, прабатьківських сільських мотивів («На калині мене мати колихала», «Чорнобривці», «Іду я росами» «Польова царівна»,). Платона Майбороду справедливо називають «Батьком» української естради. Ним було написано багато чудових творів. Але після смерті Андрія Малишка у 1970 році, свого головного співавтора Платон Іларіонович вже писав дуже мало.

Олександр Білаш був своєрідним королем української пісні. У всіх селах та містах України, а також за кордоном, лунали його творіння. Важко уявити колектив чи виконавця 60-х, які не виконали його неперевершені пісні. Популярними вони залишалися ще в 70-ті - 80-ті роки.

Органічно доповнює творчість Білаша та Майбороди, пісні Ігоря Шамо. Ігор Наумович, мешканець міста, продемонстрував глибокі знання народної мелодики.

Найвідоміші виконавці пісень цього напрямку були: Микола Кондратюк, Дмитро Гнатюк, Константин Огнєвий, Валентина Купріна, Олександр Таранець, Анатолій Мокренко, Діана Петриненко, Лариса Остапенко, Юрій Гуляєв, Юрій Богатіков, пізніше ще Раїса Кириченко. Більша частина цих співаків також працювали в оперному жанрі. Композитори творили у багатьох напрямках, в тому числі і у великих формах – симфонії, опери, балет. А для деяких митців пісня взагалі не була на

першому місці. Різноманітні колективи також поширювали українську пісню, серед яких були народні хори - Черкаський, Григорія Верьовки, поліський хор «Льонок»; Закарпатський; ансамблі пісні і танцю - Буковинський, Гуцульський, «Верховина». Жіночий ансамбль С. Сабадаша «Марічка» також мав велику популярність. У перший період української естради найвідомішими піснями були: «Два кольори», «Пісня про рушник», «Чорнобривці», «Черемшина», «Києве мій», «Летять, ніби чайки», «Марічка», «На долині туман», «Степом, степом». Знаменита «Мамина вишня» була написана у 80-ті.

2. Кінець 60-тих - 80-ті роки.

В даний період пісенну спадщину можна поділити на дві частини. Перша з яких - новий тип оркестрової естради. Пісні також виконуються під оркестр, але їх автори були новатори, які йдуть новим шляхом, частіше - під впливом західної музики. Сюди відноситься творчість (або більша її частина) таких маестро, як Ігор Поклад, Володимир Івасюк, Богдан Янівський, Іван Карабиць, Олександр Зуєв, Вадим Ільїн, Борис Монастирський, Ростислав Бабич, Олександр Осадчий. Стиль народжений у 70-ті продовжував жити і пізніше, але зазнав величезної втрати – коли не стало Івасюка, у 1979 році. [13, с. 4].

Музику, яку тоді не писав майже ніхто – творив Мирослав Скорик. У 1963 році він розпочав свою естрадну діяльність. Створив вокально-інструментальний оркестр «Веселі скрипки». Як і В. Івасюк, він був великим новатором, але ритми в його творах були майже цілком західними (танго, твіст, халі-галі, джаз, боссанова). Скорик не міг писати музику в стилі Шамо-Майбороди-Білаша, оскільки корінний львів'янин і небіж Соломії Крушельницької, виховувався не в радянських традиціях. Він представляв українську естраду зовсім інакше, але реалізуватися, як композитор-пісняр західного типу, в умовах СРСР так і не зміг.

У партійних органах його музика викликала роздратування. Переїхавши до Києва, у 1968 році, він написав дуже мало пісень,

оскільки «Веселі скрипки» розпалися. Проте композитор досяг великого успіху в інших жанрах музики, а також виховав цілу плеяду композиторів, серед яких вирізнялися Іван Карабиць, Вадим Ільїн.

Другий напрямок цього періоду - музика нового покоління (електронна), яку виконували перш за все ВІА (вокально-інструментальні ансамблі), також використовується такий термін, як біг-біт, але він не може охопити всі жанри, які панували серед даної музики. На той час, вона представлялась легкою музикою (порівнюючи з традиційною, оркестровою естрадою), сьогоднішньою мовою - поп. У цьому стилі писали Валерій Громцев, Левко Дутковський, Павло Дворський, Микола Мозговий, Ігор Білозір, Тарас Петриненко, Руслан Іщук, Анатолій Пашенко, Володимир Яцола, далі з'являються нові автори: Остап Гавриш, Олександр Злотник, та Генадій Татарченко. Також багато творів Ігоря Поклада, деякі пісні В. Івасюка аранжовано у цьому стилі. У модерному стилі аранжували деякі ансамблі, зокрема «Калина» та «Кобза» та пісні членів спілки композиторів (наприклад Шамо-Майбороди-Білаша). Зародження стилю відбулося наприкінці 60-х під впливом групи «Бітлз», його піонери: Громцев («Карпати»), Дутковський («Смерічка»), та львівська «Арніка» В. Васильєва та В. Морозова. У 70-ті роки досягнувши розквіту, ВІА починають потроху відмирати, оскільки з'являється багато нових груп, які грають більш сучасну, але в деяких випадках більш просту і менш якісну музику. Івасюку, не дуже подобались такі аранжування його пісень, він більше тяжів до оркестру. В період 70-х - 80-х роках - змінюється не лише музика, а й текст - нові митці все більше відходять від сільської тематики, від «сентиментальності» та «сльозливості». Це й не дивно, оскільки більша частина композиторів народилися і виростили у місті (Карабиць, Івасюк, Скорик, Поклад, Янівський). Більш енергійними жвавіми, стають ритми, молодь, охоче танцює під вокально-інструментальні ансамблі, відчувається вплив диско з кінця 70-х.

З'явилась також величезна кількість рок- і джаз-обробок. Оркестри отримують свіже звучання. В історії української естради 70-х - 80-х рр. величезну роль відіграв Естрадно-симфонічний оркестр п/к Ростислава Бабича Укртелерадіо, з яким записалися майже всі відомі співаки того часу. Серед відомих виконавців цього періоду були Василь Зінкевич, Назарій Яремчук, Ніна Матвієнко, Софія Ротару, Віктор Шпортько, Іван Попович, Тетяна Русова, Ліна Прохорова, Лідія Михайленко, Людмила Артеменко, тріо Мареничів, Лідія Відаш. У 80-ті роки на естраді також з'являються Віталій Білоножко, Алла Кудлай, Лілія Сандулеса, Іво Бобул, Володимир Удовиченко, Микола Гнатюк,...

У 70-ті - 80-ті роки великою популярністю користувалися вокально-інструментальні ансамблі «Кобза», «Смерічка», «Водограй», «Ватра», «Арніка"», «Світязь», «Краяни», «Чарівні гітари». Поетами-піснярами, відомими у цей період були Володимир Кудрявцев, Юрій Рибчинський, Андрій Демиденко, Вадим Крищенко, Анатолій Драгомирецький, Богдан Стельмах, Ростислав Братунь, Ігор Лазаревський, Олександр Вратарьов, Віктор Герасимов... Проте і поети старшого покоління працюють з молодими композиторами, які почали творити з метрами нашої естради - Дмитро Луценко, Михайло Ткач, Борис Олійник, Микола Сингаївський та ін.

Кожен композитор мав свої особливості, притаманні лише йому. Талант Володимира Івасюка спалахнув яскравою зіркою на українській естраді. «Червона рута», пісня, що побила всі рекорди шлягерів 60-х за популярністю. Івасюк, за своє недовге життя створив близько сотні пісень, які не схожі одна на одну. Популярність та краса його творів були настільки великими, що викликали заздрість у патріархів української естради – Шамо, Майбороди і Білаша, інколи переростаючи у відверту ненависть. З режимом у митця також не склалися стосунки, через що композитор і загинув (а точніше його вбили).

Ігор Поклад також доволі яскраво увірвався в пісенний простір. Створював чудові пісні, багато з яких народжувалися завдяки поету Юрію Рибчинському та відмовлявся від консервативних ритмів. На кінець 60-х - початок 70-х років припав пік його популярності. Надалі зосередившись в основному на музиці для кіно і театру. А все у 80-х роках знову порадував слухачів новими шлягерами.

Неможливо не згадати яскраву і самобутню пісенну творчість Івана Карабиця. Наче шедевр - кожна пісня! Іван Федорович - родом з Приазов'я, грек за національністю, писав дуже глибокі за національним змістом пісні («Моя любов, моя земля», «Батьківський поріг», «Де вітер землю голубить», «Мадонна-Україна»), за що можуть тільки позаздрити багато композиторів-українців.

Богдан Янівський є ще одним самобутнім митцем. В його творчості відчувається висота почуттів, щирість, краса мелодій. Маєстро не можна не назвати одним з найкращих композиторів України, за всю історію вітчизняної музики, хоча в нього не було пісень, що стали народними або суперхітів.

Олександр Зуєв плідно працював у різних стилях. ВІА, під його керівництвом, «Калина» та «Кобза», співаки старшого покоління (Раїса Кириченко і Костянтин Огнєвий), молоді виконавці, а також ансамблі «Краяни» та «Медобори» - співали його пісні.

Хочеться згадати найвідоміші пісень періоду 70-х - 80-х такі, як «Водограй», «Червона рута», «Чарівна скрипка», «Дикі гуси», «Три дороги», «А ми удвох», «Гай, зелений гай», «Моя любов, моя земля», «Стожари», «Мій рідний край», «Смерекова хата».

3. Третій період – кінець 80-х років.

Відбувається занепад української естрадної музики. Взагалі зникає жанр ВІА, потроху вмирають композитори, більш простими стають пісні за музикою і текстом, а часом взагалі примітивними. Але всеодно з'являються нові гарні твори, що стосується таких композиторів, як

Остап Гавриш, Олександр Злотник, Леонід Попернацький, Генадій Татарченко, Мар'ян Гаденко, В'ячеслав Корепанов, Павло Дворський, Микола Мозговий. Практично не виконуються пісні під оркестр, з ним зрідка виступають лише Фемій Мустафаєв та Олександр Василенко. Найбільш відомими серед поетів-піснярів є: Андрій Демиденко, Вадим Крищенко, Микола Луків, Степан Галябарда, не припиняють писати М. Сингаївський, Ю. Рибчинський, М. Ткач, хоча колишньої популярності їхні пісні вже не мають. Відомими виконавцями української естради кінця 90-х були: Павло Дворський, Василь Зінкевич, Алла Кудлай, Раїса Кириченко, Іво Бобул, Оксана Білозір, Віталій Білоножко, Лілія Сандулеса, Іван Мацялко, Павло Зібров, Надія Шестак, Ніна Шестакова, Анатолій Матвійчук. Більшість з них, за останнє десятиліття, значно скоротили або зовсім припинили концертну діяльність [7, с. 15].

Серед найпопулярніших пісень цього періоду виділяють: «Україночка» О. Білозір, «Україна» Т. Петриненка, «Я козачка твоя» Р. Кириченко, «Піду втоплюся» А. Миколайчука, «Смерека» М. Гнатюка, «Душі криниця» І. Бобула, «Час рікою пливе» та «Дві зорі» І. Мацялка. З'явилася нова хвиля, у тому числі молодіжної естради, відбувається зародження так званого «шоу-бізнесу». Потроху згасає традиційна естрада, причому не без «підтримки» влади. Особливо трагічним виявилось останнє десятиліття для української пісенної культури: смерть композиторів С. Сабадаш, О. І. Карабиць, Пашкевич, О. Зуєв, Б. Янівський, М. Мозговий, та співаків М. Кондратюк, Р. Кириченко, І. Мацялко, Л. Остапенко, поетів І. Лазаревський, М. Ткач, Лада Рева В. Юхимович. Радіо- і телепростір, а також полиці музичних крамниць починає заповнювати низькопробна музика, російськомовна «попса» головним чином, а кумирами сучасної молоді стають гурт «Поющие труси», Потап та Настя Каменських. Війна проти української музики триває. Однак завдяки небайдужим людям та Інтернету якісна українська пісня потроху оживає. Маємо надію, що колись вона буде

лунати і в концертних залах. Це буде можливо «елітарне», малопопулярне мистецтво, як балет чи опера, але по іншому бути не може. Оскільки високе мистецтво завжди цінувалося невеликою кількістю людей.

2.2 Представники української естрадної музики

Пилип Омелянович Козицький (1893—1960) - український композитор та організатор музичної освіти, займав відповідальні посади у Спілці композиторів України, Товаристві ім. М.Леонтовича, Хоровому товаристві УРСР. Надавав особливе значення роботі з хором. Враховував вокальні можливості та вікові особливості дітей. Написав такі пісні, як: «Ой одна я, одна», «А вже ясне сонечко», «Ой місяцю маю», «Ми дзвіночки, лісові дзвіночки», та інші. Композитор написав багато оригінальних пісень на слова П. Тичини, Т. Шевченка, О. Олеся, П. Куліша. Працюючи над шкільним репертуаром, великого значення П. Козицький надавав пісням, що виховують почуття інтернаціоналізму, патріотизму, колективізму та дружби у дітей. У 1928 році композитор публікує «Музика масам» (методичний посібник) та «Конспекти лекцій з історії української музики» П. Козицький пропонує підготовчу і випускню методику стінних музичних газет, де мали публікуватися матеріали та вестись дискусії стосовно сприйняття молодіжної естрадної музики. Композитор відіграв значущу роль у становленні та розвитку масового музичного виховання першої половини ХХ століття [8, с. 10].

Кирило Григорович Стеценко (1882—1922) - композитор, публіцист та музичний критик, диригент, громадський діяч все своє життя присвятив музично-естетичному вихованню молоді. Він пропагував російські та українські пісні, згодом відчувши потребу в дитячому репертуарі видає збірку пісень, в 1906 році, під назвою

«Луна». За активну громадську та педагогічну діяльність у 1909 році Стеценка заарештували та вислали до Тамбова, де він продовжив активно працювати. Композитор обробляв щедрівки та колядки, пише дитячі опери: «Лисичка, Котик і Півник», «Івасик-Телесик», «Король Ялинова Шишка». У квітні 1917 року митець повернувся у Київ та працює вчителем співу в учительській семінарії, друкував методико-дидактичні матеріали: першу частину «Шкільного співаника» та «Початковий курс навчання дітей нотного співу». На з'їзді вчителів Ямпільського повіту, у квітні 1917 року, на Поділлі виступив з доповіддю «Українська пісня в народній школі». Через засоби народної музичної творчості, говорив про моральне та естетичне виховання школярів, закликаючи приділяти більше уваги вивченню народної музики. Композитор говорив про необхідність гармонійного розвитку дітей. Народна пісня відігравала певну роль, яка яскраво відбивала картини з життя українського народу. «Народна українська пісня, — наголошував К.Стеценко, — у своїх словах та мелодії разом має багато почуттів, думки та надзвичайної простоти і ясності. В ній немає зайвого слова, зайвої ноти. Тут немає підробок, тут немає обману для нашого почуття». [26, с. 407]. Ім'я К.Стеценка є прикладом служіння українській музичній культурі.

До програм обласних філармоній вводяться естрадні пісні, з'являється організація «Укрконцерт», приходять нові співаки, що орієнтуються в основному тільки на естраду виникають нові колективи.

Місцевими відділеннями Головного управління охорони військових і державних таємниць преси при Раді Міністрів УРСР була представлена система цензури в Україні. Держтелерадіо - комітет Ради міністрів СРСР займався виробництвом інформаційного продукту для радіо і ТБ, а також поширенням його на території СРСР.

На сучасній українській сцені було представлено майже всі музичні напрями: від фолку до джазу. Активно розвивалася клубна

культура. Перетнувши кордони України, утвердились у країнах СНД, багато українських поп-виконавців: Ірина Білик, Софія Ротару, ВІА Гра, Олександр Пономарьов, Верка Сердючка. Популярна музика представлялась на фестивалях: «Таврійські ігри», «Червона рута», «Чайка» та інших.

Українські виконавці достойно представляли країну на конкурсі Євробачення, зокрема співачка Руслана, синтезуючи у своїй музиці фольклорні карпатські мотиви, та стала переможницею Євробачення-2004. В 2007 та 2008 роках, на Євробаченні також відзначилися: Верка Сердючка, Ані Лорак, та посіли другі місця. А на Євробаченні, у 2013 році, Злата Огневич отримала третє місце. У 2016 році співачка Джамала стала переможницею Євробачення. Паралельно розвивалась українська рок-музика. Серед найвідоміших гуртів: «Воплі Відоплясова», «Океан Ельзи», «Крихітка», «Танок на майдані Конго», «Тартак», «Скрябін», «Кому Вниз», «Плач Єремії», «Веремій», «Веремій», «Мертвий півень», «Один в каное». Постійно проводяться українські рок-фестивалі: «Тарас Бульба», «Рок-екзистенція», та інші.

Серед музичних гуртів набули популярності такі вокальні ансамблі: «Менсаунд», «Піккардійська терція». В Україні також представлено мистецтво джазу - у різних містах країни проходять міжнародні фестивалі джазової музики, серед яких: Jazz Koktebel та Jazz Bez. Для популяризації джазового руху в Україні значний внесок зробили Олексій Коган та Володимир Симоненко.

Дедалі виразніше прослідковується тенденція використання фольклору сучасними українськими музикантами. Свідченням зростання інтересу до фольклору стає започатковані в Україні два фестивалі етнічної музики - «Шешори» на Івано-Франківщині та «Країна мрій» у Києві.

ВИСНОВКИ

Естрадне музичне мистецтво є значною частиною культури сьогодення. Процес його формування щільно пов'язаний з розвитком світського музикування. Соціокультурні чинники спричинили виникнення різних аспектів мистецької практики, зумовили появу певних жанрів, тематики, закладів культури. Орієнтація на широкі слухацькі смаки, інтерес в тематиці до сфери почуттів, лірики, відповідність запитам суспільства, балансування на межі «низького» та «високого», можливість викликати відповідну реакцію у аудиторії, все це є головними ознаками музичного мистецтва естради. В даній роботі, ми ознайомились з етапами розвитку української естрадної музики, дослідили розвиток та важливість вокально естрадної музики у музичному мистецтві.

Проаналізувати теоретичні джерела з визначеної теми. Розкрили поняття жанрів вокальної естрадної музики. Визначили основні засади, що впливають на формування української естрадної музики.

Вокальна культура – це безцінний скарб нації. Вокальне мистецтво, проявляючи себе як справжнє творіння таланту українського народу, впродовж століть втілювало цілісність та багатогранність внутрішнього світу минулих поколінь, з давніх часів було органічною складовою життєдіяльності людини.

Народна пісня має особливе значення в цьому сенсі. Вона завжди вважалась душею народу, виразником почуттів, його заповітних мрій, поетичної творчості. В тяжкі часи, народна пісня об'єднувала людей, допомагаючи боротися за волю та незалежність. Ми знову повертаючись до своїх безцінних скарбів, звертаємося до духовного пісенспіву та народної пісні, в яких втілено прагнення до кращого життя та драматична історія нашого народу.

Сьогодні в загальнолюдські завдання вписуються: пошуки форм і стилів вокального виконавства, потреба збереження прадавніх шарів вокального співу. Це пов'язано з екологією культури, зокрема, з екологією людських душ. Одним з найпрекрасніших, співучих місць України є Поділля. Концертна діяльність, багатство народнопісенної спадщини, творчий доробок композиторів - створили підґрунтя для популяризації вокального співу та успішного здійснення музичної освіти. Естрадна культура сьогодні – це вагома частка культурно-мистецьких надбань краю. Велику роль в ній відіграє творча діяльність аматорських та професійних виконавців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова Л. Г. Формування жанру естрадної вокальної музики *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогіка*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/104/18004-formuvannya-zhanru-estradnoi-vokalnoi-muziki.html>.
2. Алексеев Э. Е. Фольклор в контексте современной культуры. М.: Советский композитор, 1988. С. 63–64.
3. Арт-менеджмент: Учебное пособие / Жуковская Л.Н., Костылев С.В., Лузан В. С. Краснояр.:СФУ, 2016. 188 с.:
4. Гусев В. Эстетика фольклора. Л., 1967. С. 269.
5. Евгений Коган, Катя Щербакова «Не время такого способа жизни» Рокеры 80-х — о своей эпохе и о том, куда уходит русский рок. *Руссий репортер*. 11 мая 2011. № 18 (196).
6. Еванська Н. Естрадний спів і шоу-бізнес: навч.-метод. посіб. Вінниця: Нова книга, 2013. 368 с.
7. Етимологічний словник української мови: В. 7 т. Том другий (Д-Копці) / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Редкол. О. С. Мельничук (головний ред.), В. Т. Коломієць, О. Б. Ткаченко та ін. К.: Наук. думка, 1985. С. 171—172.
8. Калмыкова С. Музыкальная эстетика в античной философии и раннем христианстве // Универсум платоновской мысли: Неоплатонизм и христианство. Апологии Сократа. СПб., 2001. С. 42-50.
9. Канчели Г. Чувство джаза — это нечто природное. *Советский джаз. Проблемы. События*. Київ, 2010. С. 26 – 73.
10. Коверза О. Джазове мистецтво як соціокультурне явище. / *Науковий вісник НМАУ імені П. І. Чайковського*. Випуск 107.

11. Конен В. Третий пласт. Новые массовые жанры в музыке XX века. М.: Музыка, 1994. 160 с.
12. Ливанова Т. История западноевропейской музыки до 1789 года: Учебник в 2 т. XVIII век. М., 1983. – Т. 1. 696 с.
13. Литвинова О. Стилевые особенности рок-н-ролла (на примере творчества группы «Брати Гадюкіни»). Мастера.: Сборник статей. М.: Сов. композитор, 1987. С. 58, 73.
14. Ляшенко И. Ф. Интернационализм советской музыкальной культуры: традиции и современность. К. : «Музична Україна», 1986. 144 с.
15. Оксана Тарапон (Переяслав-Хмельницький) Більшовицька пропаганда як ключовий чинник формування радянських світоглядно-ціннісних орієнтирів населення України на початку 1920-х рр . *Наукові записки з української історії*: зб. наук. ст. / ДВНЗ «Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2014. Вип. 35. 26 с.
16. Полікарпов В. Д. Лекції з історії світової культури: навчальний посібник. Харків: Основа, 1990. 323 с.
17. Попов И. Н. Некоторые черты социалистического реализма в советской музыке. М. : Изд-во «Музыка», 1971. 198 с.
18. Попова А.Б. Історичні передумови формування естрадної вокальної музики Франції // Сучасне вокальне мистецтво в Україні: кол. монографія / [ред.-упоряд. В. В. Сінельникова, А.Б. Попова]. Київ: Ліра-К, 2017. С. 22-30.
19. Русская советская эстрада: очерки истории — Том 2 / Елизавета Уварова, Всесоюзный научно-исследовательский институт искусствознания . 1976. С. 80.
20. Рыбин А. В. Кино с самого начала. Запоріжжя, 1992. С. 63-86

- 21.Словник української мови: Том другий (Г-Ж) / Редкол. І. К. Білодід та ін., редактори тому: П. П. Доценко, Л. А. Юрчук. К.: "Наукова думка", 1971. С. 489.
- 22.Сохор А. Н. Партийность, народность, интернационализм советской музыки. Харків, 1973. 64 с.
- 23.Тайлор Э.Б. Первобытная культура. Харків, 1989. С. 44, 112.
- 24.Тормахова А.М. Філософія музики в контексті європейської музичної культури 19-20 ст.: Дис. ... канд. філософських наук. Спец. 09.00.08 – естетика. Київ, 2009. 201 с.
- 25.Уварова Е. Д. Эстрадный театр: Миниатюры, обзрения, мюзикхоллы (1917-1945). М.: Искусство, 1983. 320 с
- 26.Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2014. 472 с.